

'Ik woon in een monument'

Ze vindt het goed dat ze uitkijkt op zoveel groen, vertelt een mevrouw op de video. Terwijl ze even later de schuifdeur van de keuken toont en aanwijst dat ze toch over heel wat bergruimte beschikt. Ze zegt dat ze het leuk vindt dat de slaapkamer in haar appartement op een verdieping hoger ligt, zodat ze de trap op moet en zo het gevoel heeft in een huis te wonen. 'Die architect heeft echt elke centimeter benut', klinkt het trots. Die architect was Renaat Braem (1910-2001), de invloedrijke modernistische architect die de sociale woningen in de Arena-wijk in Deurne bij Antwerpen ontwierp. De getuigenis komt van een bewoonster van die Arena-wijk. Haar verhaal is een onderdeel van het project 'Ik woon in een monument', waarbij vijf sociale woonwijken in Deurne en hun bewoners centraal staan.

Deurne / Van onze verslaggever
Wilfried Eetezonne

'Ik woon in een monument' kwam er op initiatief van het Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis. "We kregen het idee na een oproep van de Koning Boudewijnstichting om te werken rond actuele volks-cultuur", aldus coördinator Martine Vermandere. "We hadden een akkoord met het Volksmuseum Turninum in Deurne om hen te helpen met hun archivering. Toen merkten we dat er hier zoveel sociale huisvesting was, dat we er iets rond moesten doen."

De vijf wijken die onder de aandacht worden gebracht zijn de Arena-wijk in Deurne-Zuid, de Conforta-wijk rond de Ten Eekhoelele, de Kronenburgwijk aan het Albertkanaal, de oude dorpskern Deurne-dorp en de fraaie Unitas-wijk die werd ontworpen door Eduard Van Steenberghe (1889-1952) en in 1982 als stadsgezicht werd beschermd.

Het project, dat ook valt onder het koepelproject 'Vertel.de.stad' van het Sociaal Impulsfonds, werd niet enkel een onderzoek naar de geschiedenis en de architectuur van de wijken. Vooral de bewoners werden erbij betrokken. Wat leeft er achter de gevels van de sociale woningen en de arbeidershuisjes, was het uitgangspunt, en vooral wie leeft er en wat zijn hun verhalen. Een jaar lang werd met de bewoners van de vijf wijken gepraat en gewerkt.

Zij brachten foto's binnen uit hun familieplakboek en jongeren mochten in samenwerking met het Provinciaal Museum voor Fotografie hun wijk fotograferen. Bovendien werden hun getuigenissen en verhalen vastgelegd. Daarnaast maakte het gereputeerde fotoagentschap Verne een aantal modereportages met de bewoners als modellen. Die foto's worden de komende weken in een aantal winkelalages tentoongesteld.

Het leverde een schat aan informatie op over die vijf sociale huisvestingswijken in de grootste fusiegemeente van Antwerpen die nu zo'n 67.924 inwoners telt en kan gesitueerd worden tussen het Albertkanaal, Borgerhout en Wijnegem. De tentoonstelling staat in het Koninklijk Atheneum van Deurne, een gebouw dat einde jaren dertig werd opgeleverd en eveneens ontworpen werd door Eduard Van Steenberghe. Een betekenisvolle plek voor de tentoonstelling want Van Steenberghe zag dat atheneum niet louter als een school. Daarvoor voorzag hij de school van een grote feestzaal

matiserend te werken. Niet zo eenvoudig in een district als Deurne dat bij gemeenteraadsverkiezingen van vorig jaar 37,9 procent van de stemmen aan het Vlaams Blok gaf. Elf van de 27 zetels in de districtsraad worden bezet door Blokkers. Dat was vorig jaar genoeg reden om allerlei cameraploegen te laten uitrukken, onder andere naar de Kronenburgwijk in de schaduw van het Sportpaleis, waar het negativisme zou overheersen.

"Wat opviel was dat de meeste mensen tevreden zijn met hun woning", aldus Vermandere. "Er waren natuurlijk wel klachten en vooral op de sociale huisvestingsmaatschappij. De Arena-wijk moet dringend opgeknapt worden. Ze werd immers gebouwd in de begintijden van het beton, met alle gevolgen van dien. Maar over het algemeen praatten ze met veel warmte over hun woning. Een aantal bewoners van de Arena-wijk beseffen ook dat ze in een architectonisch belangrijk gebouw wonen. Diegenen die we vertelden over Braem waren achteraf fier dat hun woning door zo'n belangrijk architect werd ontworpen."

Klachten over alloctonen? Die waren er wel, maar niet zoveel. "De mensen beseffen dat ze terug meer moeten samenwerken en hun problemen zelf moeten oplossen in plaats van te wachten op hulp van bovenaf."

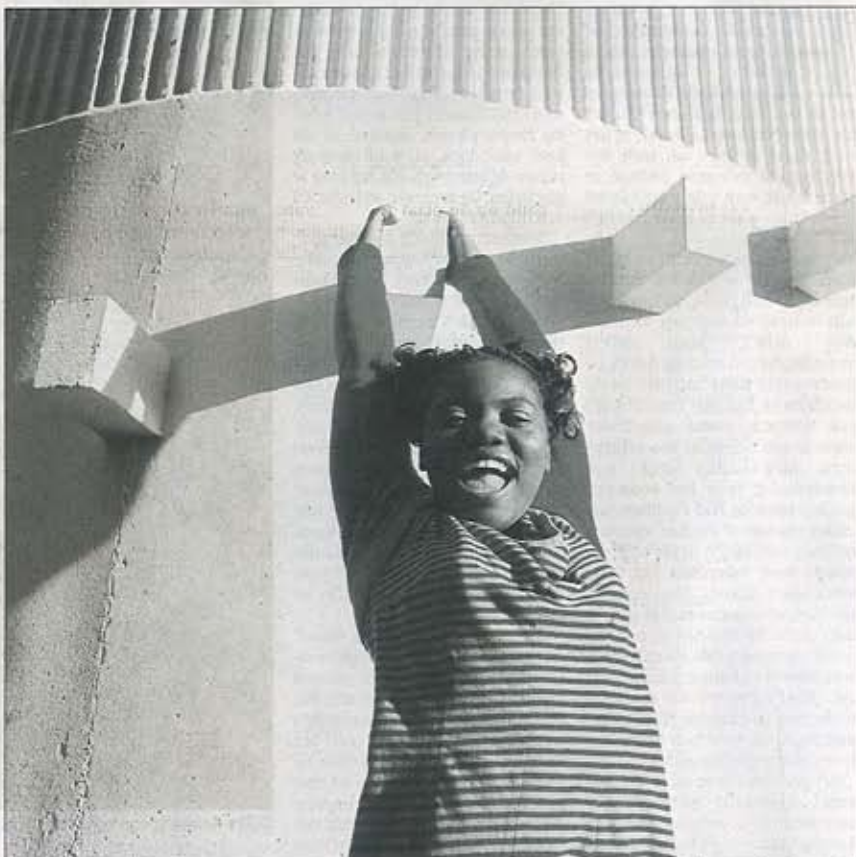
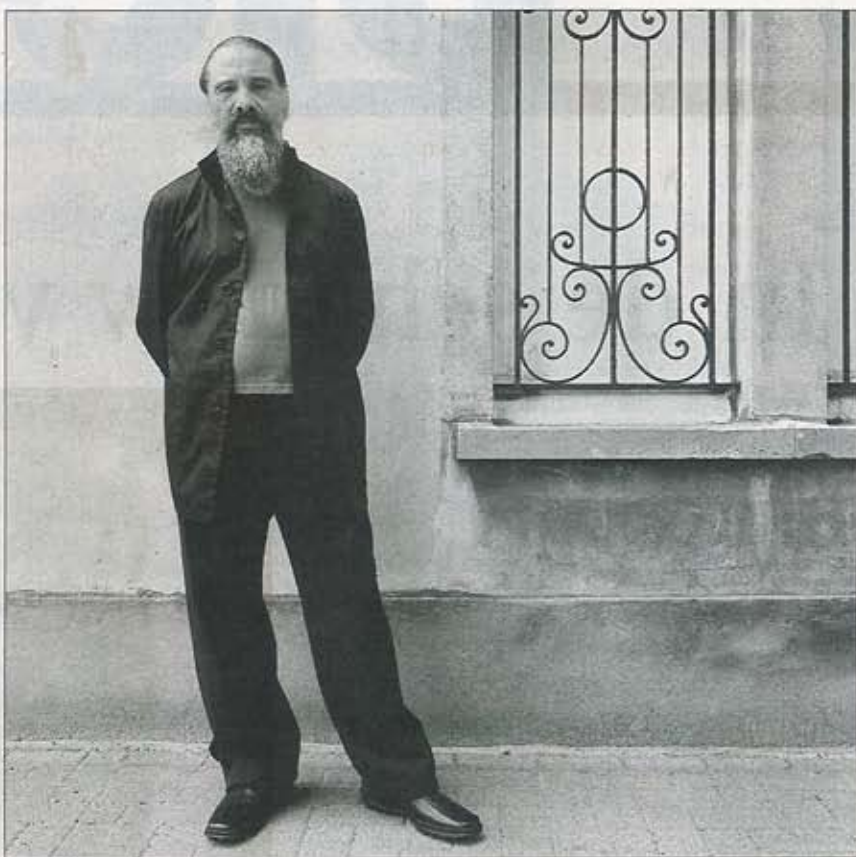
Die bewuste Kronenburgwijk werd in de jaren twintig samen met de Conforta-wijk opgetrokken, door de 'NV Comptoir général du bâtiment-bouwonderne-ning Conforta'. "Typische kleine arbeiderswoningen met een ingewikkeld grondplan zodat zowel de beneden- als de bovenverdieping op een tuintje konden uitkomen", vertelt Vermandere.

Tussen 1920 en 1930 werden er in die twee wijken 1.444 rijkhuizen gebouwd, waardoor de bevolking in Deurne explosief steeg.

Door de bouw van de twee wijken groeide de Deurnse bevolking in de jaren twintig vrij explosief. Leefden er in 1920 nog 15.000 mensen, dan waren dat er in 1940 al 57.000.

Het waren vooral arbeiders uit de stad die er kwamen wonen. Dokwerkers, zakkenmakers, diamantbewerkers... die de slechte woonomstandigheden in Antwerpse wijken als de Seefhoek wilden ontvluchten. Een mevrouw vertelt dat wie 5.000 frank had, daarbovenop 5.000 frank kreeg van de stad om aan zijn leven te beginnen.

De wijken werden niet volgens de regels van de kunst (en van de wet) gebouwd. Conforta en Kronenburg zijn gebouwd op moerasgronden en de bouwonderne-

De bewoners van de sociale woningen werden nauw betrokken bij het tentoonstellingsproject om hun getuigenissen en foto's te kunnen verzamelen.

(Foto's Verne / RV)

derneeming pas een vergunning voor een café en drie winkelhuizen op de hoek van de Meeuwenhoflele en de Grijspeerdstraat nadat ze 75.000 frank had betaald aan de stad. Voor straatkosten, heet het.

Niettemin luidde een spandoek: "Elke burger, elke arbeider

eerste koopwoningen voor arbeiders waren", weet Vermandere.

Arbeiders waren niet welkom in de Unitas-wijk in Deurne-Zuid, hoewel de woningen evenveel kostten als die in de Conforta-wijk. Unitas was namelijk bedoeld als een tuinvijk voor bedienden. Zij hadden immers een vaster inkomen dan arbeiders. Ontworpen door Van Steenberghe in Engelse cottagestijl en met Nederlandse invloeden tussen 1923 en 1932 heeft ze internationaal nog altijd een voorbeeldfunctie van een wijk waarin de voordelen van de stad gecombineerd worden met het groene van het platteland. Ook de mengeling tussen koopwoning en sociale woning wordt nog altijd als een voorbeeld gezien.

Zo heeft elke van die vijf wijken

Braem, die er nooit zijn vier torengedebouwen heeft kunnen zetten, en die in de jaren tachtig het toneel was van een eerste en felle bewonersstrijd tegen de stad die de groene omgeving wou volbouwen.

"In deze wijken leeft men vaak nog echt op den dorpel, zoals men dat zegt. Bij mooi weer wordt de stoel buitengezet en er wordt gebuurd. Heel wat bewoners, vooral van de Conforta-wijk, vertellen dat hun televisie nauwelijks aanstaat."

"Nu zien we dat er weer heel wat jonge gezinnen zich komen vestigen in die sociale wijken", vertelt Vermandere. "De oudere mensen zijn hier vroeger komen wonen vanwege het betere comfort, hun kinderen zijn weggetrokken om groter te wonen en die hun kinderen keren terug

Vijf sociale wijken in Deurne worden belicht in tentoonstellingsproject